

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ TÜRK DÜNYASI ALGISI

The Perception “Turkish World” in The Applicants for Primary School Teaching

Serdarhan Musa TAŞKAYA*

*Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi, serdarhan@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının Türk Dünyası'na ilişkin algıları ve bilgi düzeyleri incelenmiştir. Araştırma, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda 4. sınıfta öğrenim görmekte olan 18 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilmiş açık uçlu soru formu yardımı ile toplanmıştır. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Türk Dünyası'na ilişkin bilgi düzeylerin yeterli olmadığı, lisans eğitimleri sırasında Türk Dünyası'na ilişkin eğitim aldıkları ancak bunu yetersiz buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Türk Dünyası'nın en önemli sorunu olarak Türk devlet ve topluluklarının birlik içinde olmamaları görülmektedir. Katılımcıların Türk Dünyası'nın geleceğine ilişkin düşünceleri ise genelde olumsuz bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Türk Dünyası, sınıf öğretmeni, aday öğretmen.

ABSTRACT

In this study, the perceptions and information levels of applicants of primary school teaching on Turkish World was examined. The study was carried out with 18 students studying in 4th Grade of Main Scientific Branch “Primary School Teaching” of Ahmet Keleşoğlu Educational Faculty, Selcuk University. The data of study was collected via open ended questionnaire, developed by researcher. When the obtained data were assessed, it was concluded that the information levels of the applicants included in the study on Turkish world was not sufficient, that they were educated on Turkish world during their license educations, but that they did not find it sufficient. That Turkish states and communities are not in unity is seen as an important problem of Turkish world. The considerations of participants on the future of Turkish world are generally found negative.

Keywords: Turkish world, primary school teacher, applicant teacher

1. GİRİŞ

Yirminci yüzyıl Türk tarihi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu sırada birçok Türk devleti kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin son döneminde Kafkaslarda ve Trakya'da bazı küçük Türk devletleri bağımsızlıklarını ilan etmiş ama kısa sürede yıkılmıştır. Ayrıca kısa ömürlü de olsa 1930'lu yıllarda Doğu Türkistan Türk Devleti ve Hatay Cumhuriyeti kurulmuştur. 1983 yılında kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de bağımsızlığını ilan etmiş olmasına rağmen günümüze kadar bu devletin bağımsızlığını Türkiye dışında tanıyan ülke olmamıştır. Temelleri 1919 yılında atılan Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923 yılında ilan edilmesinden sonra istikrarlı bir şekilde varlığını sürdüren tek ülke olmuştur. 1990'lı yıllarda ise Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birçok yeni Türk devleti ortaya çıkmıştır.

Türk milleti günümüzde çok geniş bir coğrafyada yaşamaktadır. Türklerin, genel olarak Orta ve Ön Asya'da toplandığı görülse de, günümüzde bu bölgeler dışında da çeşitli ülkelerde

varlıklarını sürdürmektedirler. “Türklerin dünyanın çeşitli bölgelerinde yasamaları, Türk Dünyası’nın sınırlarını kesin olarak çizmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca sınırların hangi kriterlere (Türk soyu, Türkçe, Türk Kültürü, bağımsızlık vb.) göre belirlenmesi gerektiği konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır” (Alım, 2009: 584). “Türk Dünyası; çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu coğrafya olarak ele alınırsa, dört değişik konumda ve durumda bulunur” (Uçar, 2007: 337):

- 1- Bağımsız Türk devletleri
- 2- Özerk olarak yaşayan Türk toplulukları
- 3- Azınlık olarak yaşayan Türk toplulukları
- 4- Göç yolu ile başka ülkelere yerleşen Türk toplulukları

Sovyetler Birliği dağılıncaya dek sadece Türkiye bağımsız olarak bir devlet kurmuştu. SSCB’nin dağılması ile bağımsızlığı tanınan Türk devletleri şunlardır:

- ✓ Azerbaycan
- ✓ Kazakistan
- ✓ Kırgızistan
- ✓ Özbekistan
- ✓ Türkmenistan

Özerk olarak varlığını sürdüren Türk devletleri şunlardır:

- ✓ Altay
- ✓ Başkırdistan (Başkurdistan)
- ✓ Çuvaşistan
- ✓ Dağıstan
- ✓ Gagauz (Gökoğuz) Yeri
- ✓ Hakas
- ✓ Kabartay-Balkar (Malkar)
- ✓ Karaçay-Çerkez
- ✓ Kırım
- ✓ Tataristan
- ✓ Tuva
- ✓ Uygur Özerk Bölgesi (Doğu Türkistan)
- ✓ Yakutistan (Saka, Saha Eli) (Memiş-Köstüklü, 2005; Güler-Akgül vd., 2007; Uçar, 2007; Özey, 2009)

Türklerin yaşadığı alan başta Orta Asya iken, çeşitli nedenlerle yaptıkları göçlerle yaşam alanları çok genişlemiştir. Günümüzde pek çok ülkede azınlık olarak yaşamakta olan Türk toplulukları vardır. Önemli sayıda Türk’ün azınlık olarak yaşadığı bu ülkeler şunlardır:

- ✓ Afganistan
- ✓ Bulgaristan
- ✓ Irak
- ✓ İran
- ✓ Kosova
- ✓ Makedonya
- ✓ Moğolistan
- ✓ Rusya
- ✓ Suriye
- ✓ Tacikistan
- ✓ Yunanistan (Şahin, 2001; Memiş-Köstüklü, 2005; Özey, 2009)

Türk devletlerinden başta iş olmak üzere çeşitli sebeplerle başka ülkelere giden ve sayıları milyonlarla ifade edilen Türk vardır. Özellikle de Türkiye’den başta çalışma olmak üzere çeşitli ülkelere göç ederek oraya yerleşmiş olanların sayısı çoktur. Bunların bir kısmı hâlâ Türkiye vatandaşı iken, bir kısmı çifte vatandaşlıktan yararlanmakta ve bazıları da yaşadıkları ülke vatandaşlığına geçmiş durumdadır. Bu grup içinde en büyük kesimi AB ülkelerinde yaşayanlar oluşturmaktadır. AB ülkeleri içinde ise Almanya en çok göç alan ülke olmuştur. Türk topluluklarının göç yolu ile yerleştiği başlıca ülkeler aşağıda verilmiştir:

- ✓ Avustralya
- ✓ ABD
- ✓ Avrupa ülkeleri
- ✓ Kanada
- ✓ S. Arabistan ve diğer Ortadoğu ülkeleri
- ✓ Kuzey Afrika ülkeleri

Türk Dünyası’nın büyük bir potansiyele ve nüfusa sahip olmasına rağmen bağımsız Türk devletleri ve diğer ülkelerde yaşamakta olan topluluklar arasında yeteri işbirliği ve iletişimin olduğunu söylemek güçtür. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Ancak bu sorunların temelinde Türk Dünyası mensuplarının kendini yeterince tanımaması geldiği söylenebilir. Çünkü toplumun bütün kesimlerinde Türk Dünyası tanınırsa, mevcut potansiyelin harekete geçirilmesi ile birçok önemli sorun ortadan kaldırılabilir. İlk adım olarak Türk Dünyası içinde yer alan bütün devlet ve toplulukların bu konuda eğitime önem vermesi gerekir. Bunu sağlamak için de okullarda bu konuya ilişkin yeterli eğitim imkânları sağlanmalıdır.

Türkiye’de bu konuya ilişkin bazı çalışmalar mevcuttur. Ancak bunun yeterli olduğunu söylemek güçtür. Bu sorunun çözümü için eğitimin bütün kademelerinde öğrencilerin Türk Dünyası’na ilişkin olumlu tutum geliştirmelerine ve yeterli eğitim verilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Ancak Polat (2008) tarafından yapılan araştırmada 2005 programlarında Türk Dünyası edebiyatı örneklerine yer verilmediği tespit edilmiştir.

“Artık özellikle sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarının son sayfalarında yer alan Türk Dünyası haritası daha bir önem taşımaya başladı. Bu haritayı gören bir öğrenci; Boşnaklar, Kumuk, Karaçay, Balkar, Nogaylar, Çeçenler, İnguşlar, Çerkez, Abhaz, Uygur ve Avrupa’da yaşayan Türkler gibi birçok yerde Türk insanının yaşadığını ve buralarda gelenek, görenek ve kültürlerini yaşattığını öğrenecektir. Öğrencilerimiz bu haritalarda Türklerin sadece bağımsız devletler olarak değil aynı zamanda muhtar cumhuriyetler ve muhtar vilayetler olarak, hatta başka devletler içinde bile bazı Türklerin yaşadığını görecekler. Öğrencilerimiz sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarında Türk Dünyası olarak adlandırılan coğrafyanın 20 milyon kilometre kare alanı bulduğunu, bu alanların Türk kültür izlerinin taşıdığını ve buralarda kültürünün yaşandığı öğrenmeleri beklenmektedir” (Ulusoy, 2009: 360). Bunu sağlamak için başta öğretmenlere çok önemli görevler düşmektedir.

Öğretmenlerin Türk Dünyası’na ilişkin bilgilerinin tam ve doğru olması, öğrencilerin Türk Dünyası’na bakış açılarını büyük ölçüde etkileyebilir. Bu nedenle öğretmenlerinin Türk Dünyası’nı tam ve doğru olarak tanımaları önemlidir. Bunu sağlamak için ise hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri sırasında öğretmenlerin iyi yetiştirilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle üniversitelerde öğretmen adaylarına bu konuda nasıl bir eğitim verildiği ve bu eğitimin yeterliliğini tespit etmeyi amaçlayan araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu konuda istenen düzeyde araştırmaların yapıldığını söylemek zordur.

2. AMAÇ

Sınıf öğretmeni adaylarının Türk Dünyası'na ilişkin algılarını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Sınıf öğretmeni adaylarının Türk dünyası kavramına ilişkin algıları nasıldır?
- Sınıf öğretmeni adaylarının Türk Dünyası'na ilişkin aldıkları eğitimle ilgili görüşleri nasıldır?
- Sınıf öğretmeni adaylarının tanıdığı bağımsız Türk devletleri hangileridir?
- Sınıf öğretmeni adaylarının tanıdığı özerk Türk toplulukları hangileridir?
- Sınıf öğretmeni adaylarına göre Türk Dünyası'nın sorunları nelerdir?
- Sınıf öğretmeni adaylarının Türk Dünyası'nın geleceğine ilişkin beklentileri nedir?

3. YÖNTEM

Tarama türünde desenlenen bu araştırma betimsel bir çalışmadır. Elde edilen veriler tümevarım yöntemi ile bir araya getirilmiştir. Katılımcıların sorulara verdiği cevaplardan bazıları, açıklamalarda kullanmak için doğrudan alıntılar şeklinde verilmiştir. Böylelikle katılımcıların konuya ilişkin düşünceleri hem tek tek hem de grup olarak tam olarak yansıtılmaya çalışılmıştır.

Araştırma, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim görmekte olan öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Araştırmada, 4. sınıftan ve farklı 3 sınıfta öğrenim gören ve araştırmaya katılmada gönüllü olan 22 sınıf öğretmeni adayı ile çalışılmıştır. Ancak 4 katılımcının soru formu hatalı ve eksik bulunması nedeniyle analiz dışı tutulmuştur. Bu nedenle 18 soru formu incelemeye alınmıştır. Katılımcıların 5'i erkek, 12'si kadın;6'sı I. öğretim 12'si ise II. öğretimde öğrenim görenlerden seçilmiştir.

Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen açık uçlu soru formu yardımı ile toplanmıştır. Soru formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilerle ilgili, ikinci bölümde ise sınıf öğretmeni adaylarının Türk Dünyası'na ilişkin algıları ve bilgi düzeylerini tespit etmek için hazırlanan sorular yer almıştır. Soruların hazırlanmasında literatürden yararlanılmış ve alan uzmanlarından yardım alınmıştır. Soru formunun geçerliği için uzman görüşü alınması yoluna gidilmiştir. Formun güvenilirliği için ise 4 sınıf öğretmeni adayına ön uygulama yapılmıştır. Uzman görüşü ve ön uygulamalarla soru formuna son hali verilmiştir.

Verilerin analizinde konu başlıkları önceden belli olduğu için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Verilerle ilgili sayısal değerler frekans ve yüzde olarak tablolarda gösterilmiştir. Dile getirilen görüşlerden yapılan doğrudan alıntılarda katılımcının cinsiyetine göre (Erkek: E, Kadın: K) kodlama yapılmıştır. Doğrudan alıntılar yapılarak, araştırma verilerinin örneklendirilmesi ve böylece daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Aşağıda bu araştırmadan elde edilen veriler ve yorumları yer almaktadır.

4.1. Türk Dünyası Kavramına İlişkin Algı

Sınıf öğretmeni adaylarının Türk Dünyası kavramına ilişkin yaptıkları tanımlarda bazı eksiklikler ve yanlışlıklar göze çarpmaktadır. Bazı katılımcılar Türk Dünyası'nın sınırlarını belirtirken Türkiye ile sınırlamış bazıları da bütün İslâm âlemini bu sınırlara dâhil etmiştir. Katılımcılardan birkaçı ancak Türk Dünyası'nı tam olarak tanımlayabilmişlerdir. Katılımcılara

yöneltilen “Türk Dünyası deyinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verilen cevaplardan bazıları, aşağıda verilmiştir.

“Çin’den Avrupa’ya kadar olan bölgede yaşayan Türk ve Müslüman âlemi.”(E-2)

“Geçmişten günümüze kadar gelen bütün Türk ve Türk-İslâm devletlerini ve boylarını içine alan yapı.” (E-5)

“Köklü bir geçmişi olan, tarihin akışında büyük roller üstlenmiş bir medeniyete sahip, örnek alınacak bir millet.” (E-1)

“Türk ırkının yaşadığı her yer.” (K-10)

“Türk kültürünün hâkim olduğu, Türk lehçelerinin konuşulduğu topluluklar.” (E-4)

“Türk soyundan gelen, Türkçe konuşan ülkeler.” (K-4)

“Türkiye ve Orta Asya’daki Türkler.” (K-7)

“Türk milletinin oluşturduğu devlet ve topluluklar.” (K-12)

“Türkiye ve Türklerin bulunduğu diğer Türkî devletler.” (K-2)

“Türk ve İslam dünyası ve çok geniş bir coğrafyaya yayılmış bir medeniyet.” (K-9)

“Türk ve Müslüman âlemi.” (K-11)

“Yüzyıllarca cihan hâkimiyeti anlayışı ile varlığını sürdüren, halen devam etmekte olan ve gelecekte de böyle olmasını arzu ettiğim Türklerin birlik ve beraberliği.” (K-5)

“Orta Asya” (K-8)

“Türkiye” (K-1)

4.2. Türk Dünyasına İlişkin Alman Eğitimle İlgili Görüşler

Sınıf öğretmeni adaylarının Türk Dünyası’na ilişkin aldıkları eğitimle ilgili görüşleri incelendiğinde bütün katılımcıların bu konuda eğitim aldıklarını bildirdikleri görülmektedir. Ancak yine katılımcıların tamamı bu eğitimin yeterli olmadığını vurgulamışlardır. Bunun nedeni olarak bu konunun işlendiği derslerin süresinin yetersiz olması görülmektedir. Ayrıca doğrudan bu konunun işlendiği bir dersin olmaması da eksiklik olarak görülmektedir. Aşağıda katılımcıların verdiği cevaplardan örnekler verilmiştir.

“Üniversite birinci sınıfta aldım. Ama hiç yeterli bulmadım. Bu konuda istenilen düzeyde ne bilgi veriliyordu bize ne de araştırma-öğrenme isteği.” (K-6)

“Aldık, ama yeterli değildi. Türk Dünyası çok geniş bir kavram. Biz derslerde Türk Dünyası ile ilgili olarak sadece genel bilgileri öğrendik.” (E-2)

“Türk Dünyası’na ilişkin eğitim aldık, ama ders saatlerinin az olması nedeniyle hedeflenen başarı sağlanamadı.” (K-9)

“Türkiye tarihi dersi aldık. Bu da yüzeysel olarak ve bir dönemdi. Türkiye Cumhuriyeti üniversiteleri için yetersizdir. İlköğretimde lisede anlatılmıyor. Hiç değilse üniversitede bu konuya daha çok önem verilmeliydi.” (E-4)

Bir katılımcı, üniversitede hangi derslerde Türk Dünyası’na ilişkin eğitim aldığını şöyle belirtmiştir:

“Sosyal Bilgiler Öğretimi dersinde aldım. Türk Eğitim Tarihi, Uygarlık Tarihi ve Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersleri içerisinde de aldım.” (E-3)

4.3. Adları Bilinen Bağımsız Türk Devletleri

Sınıf öğretmeni adaylarına bağımsız Türk devletleri sorulmuş, ancak sorulara verilen cevaplar incelendiğinde sınıf öğretmeni adaylarının bu devletleri yeterince tanımadıkları görülmüştür. Türkiye ve Özbekistan sınıf öğretmeni adayları tarafından en çok tanınan ülkeler olmuştur. Bu ülkelerden sonra ise Azerbaycan ve Türkmenistan yer almıştır. KKTC'nin ise bazı katılımcılar tarafından bağımsız Türk devleti olarak tanınmadığı görülmektedir. İki katılımcı Tacikistan'ı, birer katılımcı da Kosova ve Doğu Türkistan'ı bağımsız Türk devletlerinden biri olarak belirtmiştir. Katılımcıların tanıdığı bağımsız Türk devletlerinin isimleri aşağıda yer alan Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Bağımsız Türk devletlerine ilişkin cevaplar

Ülke	f
Özbekistan	15
Türkiye	15
Azerbaycan	14
Türkmenistan	14
Kırgızistan	13
Kazakistan	12
KKTC	8
Tacikistan	2
Doğu Türkistan	1
Kosova	1

4.4. Özerk Türk Topluluklarının Tanınma Durumu

Sınıf öğretmeni adaylarının özerk Türk topluluklarına ilişkin bilgilerinin tam olmadığı görülmüştür. Çin'e bağlı ve Türkiye'de adı Doğu Türkistan olarak bilinen bölgede özerk olarak yaşayan Uygurlar, katılımcılar tarafından çok tanınan özerk Türk topluluğu olmuştur. Daha sonra ise Kosova, Dağıstan ve Saha-Yakutistan özerk olarak diğer ülkelerde yaşayan Türk toplulukları olarak belirtilmiştir. Toplam 12 özerk bölge adı belirtilmiş olmasına rağmen bunlardan Bulgaristan, Kazakistan, Kosova, Tacikistan, Yunanistan birer bağımsız devlet, Nahçıvan ise bağımsız bir Türk devletleri olan Azerbaycan'a bağlı bir özerk bölgedir. Sınıf öğretmeni adaylarının tanıdıklarını belirttikleri, özerk olarak yaşayan Türk toplulukları aşağıda yer alan Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Özerk Türk Topluluklarına ilişkin cevaplar

Özerk Topluluklar	f
Doğu Türkistan	6
Kosova	3
Nahçıvan	3
Saha-Yakutistan	3
Bulgaristan	2

Dağıstan	2
Kırım	2
Altay	1
Kazakistan	1
Tacikistan	1
Tataristan	1
Yunanistan	1

4.5. Türk Dünyası'nın Sorunlarına İlişkin Görüşler

Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarına göre Türk Dünyası'nın pek çok önemli sorunu vardır. Türk Dünyası'nın en önemli sorunu Türk devletleri ve toplulukları arasında bir birliğin olmaması belirtilmiştir. Aşağıda bu konuya ilişkin dile getirilen görüşlere örnekler yer almaktadır.

“Tek sorun birlik olamayışımızdır. Hâlbuki büyük bir kültür mirasımız var. Bu da zamanla yok ediliyor, unutturulmaya çalışılıyor. Değerlerimiz katlediliyor.” (E-4)

“Türk benliklerini yeterince koruyamamaları. Birlik sağlayamamaları.” (K-1)

Türk Dünyası'nda istenen birliğin sağlanamamasının nedenlerine ilişkin olarak ise alfabe birliğinin kurulamamış olması da sık dile getirilen bir konu olmuştur.

“Bana göre Türk Dünyası'nın birlik problemi var. Aralarında henüz alfabe birliğini bile sağlayamamışlar. Çok büyük bir millet olmamıza rağmen bir türlü bir araya gelemiyoruz.” (K-8)

“Türk Dünyası'nın en önemli sorunlarından biri aralarında alfabe ve dil birliğinin olmamasıdır. Birbirimizi anlayabilirsek ilişkilerimiz çok daha olumlu olur. Ayrıca Rusya'nın politikaları sonucu oradaki Türklerin kimliklerinden uzak kalmaları da Türk Dünyası'nın önemli bir sorunudur.” (K-7)

“Türk Dünyası'nın sorunları kısaca: iletişimsizlik, birlikte hareket edememe, alfabe ayrılığı ve coğrafi uzaklık olarak sıralanabilir.” (E-2)

“Birbirimizi tanımıyoruz. Onlarla biz aynı atalardan geldiğimiz hâlde yabancıyız ki dilimizde bile birlik yok. Herkes farklı amaçlar peşinde ve bu da dünya tarafından tanınmamamıza neden oluyor. Biz bile onları daha yeni yeni tanıyoruz.” (K-5)

“Türk Dünyası kendi içerisinde çatışma yaşamakta ve ekonomik sıkıntılar büyük sorunlar doğurmaktadır.” (K-9)

Araştırmaya katılan bazı sınıf öğretmeni adayları tarafından Türklere karşı diğer milletlerin ön yargılı olduğu inancı dile getirilmiştir.

“Türklerin diğer devletler tarafından benimsenmemesi, istenmemesi ve Türklerin de kendilerini yeterince anlatamaması.” (K-2)

“Dünyada çok fazla sevilen bir topluluk değiliz.” (K-1)

4.6. Türk Dünyası'nın Geleceğine İlişkin Beklentiler

Sınıf öğretmeni adayları Türk dünyasının geleceğine yönelik olarak farklı düşünceler dile getirmişlerdir. Bazı katılımcıların Türk Dünyası'nın geleceğine ilişkin düşüncelerinin

karamsar ve umutsuz olduğu görülmüştür. Bunun çeşitli nedenleri olduğu görülmektedir. Bazı katılımcılar Türk Dünyası'nın geleceğini olumsuz etkileyen güçler olduğunu düşünmektedirler.

“Türk Dünyası'nın normal koşullarda diğer devletlerden ileriye gideceğini düşünüyorum. Ama bazı büyük devletlerin buna izin vermeyeceğinden yerimizde sayacağız.” (K-2)

“Diğer yabancı devletlerin kışkırtmalarına meydan verdikleri için Türk Devletleri'nin şu anda yaşadıkları sorunların daha da büyüyeceğini düşünüyorum.” (K-10)

“Dış güçler tarafından hep bir kışkırtmaya, ayrılmaya, maruz kalıyoruz. Bu kışkırtmaların etkisinden kurtulamazsak benliğimizi varlığımızı kaybetmeye mahkûmuz.” (K-1)

“Türk devletleri dışındaki Türklerin yaşadığı birçok yerde Türkler sıkıntı içerisinde. Siyasi baskı yaşamaktadırlar.” (E-5)

Bazı katılımcılar ise her türlü olumsuzluğa rağmen Türk Dünyası'nın geleceğine ilişkin olumlu ve ümitli olduklarını belirtmişlerdir.

“Türk Dünyası, elbette bir gün gelecek muasır medeniyetler seviyesinin de üzerine çıkacaktır.” (E-1)

“Bence Türk Dünyası'nda, bağımsız Türk devletlerinin içinden bir lider çıkıp bu devletlerin diğer devletlere karşı tek yürek halinde durmasını sağlayacak. Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur, eğer bu yapılmazsa asimile olması söz konusu olacaktır.” (K-13)

“Birbirimizi daha yakından tanır, iletişim içinde olursak birlik ve beraberlik olacağını, Türk Dünyası olarak daha da güçleneceğimizi düşünüyorum.” (K-4)

“Alfabe birliği sağlanabilirse Türk Dünyası'nda bir birlik kurulabilir.” (K-7)

“Aralarında ortak bir alfabede anlaşılabilirse ve Avrupa Birliği gibi Türk Birliği oluşturulursa taş taş üstünde bırakmaz bu millet.” (K-9)

“Yapılan son çalışmalar ileriye dönük olarak birlik ve beraberliğin sağlanmasına doğru seyrediyor. İstiyorum ki tüm topluluklarımızla iletişimi en üst düzeye taşıyalım. Her yeniliği paylaşalım tüm gücümüzü birleştirelim. Bu bir gemi ve yükselip ilerleme ancak beraberce gerçekleşebilir. İlk adım olarak Uygur Türk'ü kardeşlerimizin sıkıntılarının bitirilmesi olacaktır.” (E-4)

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Özellikle Sovyetler Birliği'nin yıkılması ile ortaya birçok yeni Türk devleti çıkmıştır. Ayrıca birçok devlet içinde özerk ve azınlık olarak yaşamakta olan Türk devlet ve toplulukları bulunmaktadır. Türkiye'de, kendi dışında kalan Türk devlet ve toplulukları ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış ve hâlâ da yapılmaya devam edilmektedir. Çünkü içlerinde en köklü ve sağlam temelleri olan ülke olması, Türkiye'ye bu konuda önemli bir görev yüklemektedir.

“Türk Dünyası olarak adlandırılan coğrafya hem siyasi hem ekonomik, hem de stratejik bir öneme sahiptir. Dünya petrol, doğal gaz rezervlerinin ve önemli su kaynaklarının önemli bir kısmı Türk Dünyası dediğimiz coğrafyadadır. Stratejik öneme sahip bu coğrafyayı öğrencilerin tanınması oldukça önemlidir” (Ulusoy, 2009: 361). Bu nedenle öğrencilere Türk Dünyası'na ilişkin eğitim verecek öğretmenlerin bu konuda yeterli bilgi düzeyine sahip olmaları gerekmektedir. Aktaş, yaptığı çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının Türk dünyasına ait ülkeleri, çok da dost ülke olarak görmedikleri sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının Türk Dnyası algısının nasıl olduğu incelenmiştir. Türk Dnyası çok farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu farklılık tanımlarda çok çeşitli kriterler kullanılmasından kaynaklanmaktadır. şahin (2001: 147) tarafından genel tanım şöyle yapılmıştır: “Türk Dnyası denildiği zaman akla, Dnyaya üzerinde yaşayan Türklerin tamamı gelir”. Katılımcılara yöneltilen “Türk Dnyası deyinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde verilen cevapların bazılarının doğru, bazılarının ise eksik olduğu görölmüştür. Bu nedenle katılımcıların Türk Dnyası’ını tam olarak tanımadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebi ise sınıf öğretmeni adaylarına lisans eğitimi sırasında Türk Dnyası’na ilişkin yeterli eğitim verilmemesi olabilir. Çünkü katılımcıların tamamı dört yıl boyunca Türk Dnyası’na ilişkin çeşitli derslerde eğitim aldıklarını ama buna rağmen bu eğitimin yeterli olmadığı düşündüklerini ifade etmişlerdir. Dile getirilen görüşler incelendiğinde sınıf öğretmenliği lisans programında Türk Dnyası’nın tanıtıldığı derslerin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak program incelendiğinde katılımcıların bahsettiği derslerin “Genel Coğrafya”, “Türk Tarihi ve Kültürü” ve “Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği” dersleri olabileceği düşünülmektedir. Bu derslerin içerikleri şöyledir:

Genel Coğrafya (2 kredi): “Coğrafyanın konusu ve ilkeleri, coğrafya biliminin temel kavramları, coğrafyanın diğer bilimler arasındaki yeri, tarihi gelişimi, coğrafya öğretiminin amaçları, doğal sistemler (iklim, yer şekilleri, bitki örtüsü, sular vb.) hakkında genel bilgi, bu sistemler ve gelişim özellikleri, evren ve güneş sistemleri, dnyanın şekli, fiziksel özellikleri, hareketleri ve bu hareketlerin sonuçları, harita kullanma uygulamaları”.

Türk Tarihi ve Kültürü Dersi (2 kredi): “Türk Kültür Tarihinin gelişim evreleri, geçmişten günümüze Türk Devletleri ve toplumlarının siyasi ve toplumsal tarihleri; Türklerin İslamiyet’i kabulü, kültürde ve uygarlık alanındaki gelişim evreleri ile felsefe, bilim, edebiyat, güzel sanatlar ve imar faaliyetleri arasındaki ilişkiler”.

Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği (3 kredi): “Türkiye'nin yeri ve konumu, Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik durumu ve özellikleri, matematiksel konum özellikleri, özel konum özellikleri (komşular), ülke grupları özellikleri (siyasi, askeri, ekonomik, kültürel organizasyonlar). Türkiye'nin fiziki özellikleri(iklimi, hidrografik özellikler, toprak yapısı, bitki örtüsü), sosyo-ekonomik özellikleri (nüfus, yerleşimi, tarım, ormancılık, hayvancılık, enerji, sanayi, ulaşım, turizm)”.

Bu derslerden“Genel Coğrafya”, “Türk Tarihi ve Kültürü” dersleri 1. sınıfta zorunlu ders olarak bütün üniversitelerin Sınıf Öğretmenliği programlarında yer almakta, ancak “Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği” dersi bazı üniversitelerde yok ya da seçmeli olarak okutulmaktadır. Özav’a (2001) göre: “Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği dersinin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Türk Dili, Yabancı Dil gibi zorunlu dersler kapsamına alınarak bütün öğretmenlik programlarında okutulması, oldukça yararlı olacaktır”.

Sınıf öğretmeni adaylarının bağımsız Türk devletlerini tam olarak tanımadıkları görölmüştür. Katılımcılar tarafından en çok tanınan bağımsız Türk devletleri Türkiye ve Özbekistan olmuştur. KKTC'nin ise bazı katılımcılar tarafından bağımsız Türk devleti olarak tanınmadığı ortaya çıkmıştır. İki katılımcı Tacikistan’ı, bir katılımcı da Kosova’yı Türk devletlerinden biri olarak belirtmiştir. Ancak, Tacikistan’ın bazı kaynaklar Türk Dnyası’nın bir parçası olarak görülürken, bazı kaynaklarda ise Türk devletleri içinde sayılmadığı görölmektedir. Kosova’nın Türk devletlerinden biri olarak sayılmasının nedeni ise bağımsızlık mücadelesi ve Türk azınlık nedeniyle sık sık gündeme gelmesinden kaynaklanabilir. Alım (2009) tarafından Coğrafya eğitimi lisans öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Tunçer (2002) tarafından yapılan araştırmada da üniversitelerde çeşitli fakültelerdeki coğrafya bölümü öğrencilerinin İslâm ülkeleri içinde

bağımsız Türk devletlerini tam olarak tanımadıkları görülmüştür. Bu durum üniversitelerde bu konunun yeterince ele alınmadığının göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarınca özerk olarak yaşayan Türk toplulukları içinde en çok tanınan, Doğu Türkistan (Sincan-Uygur) özerk bölgesi olmuştur. En çok tanınan özerk bölgenin Doğu Türkistan olmasının nedeni, Çin’de Uygurlara karşı yapılan haksızlıkların son yıllarda basın yayın organlarında sık sık yer alması olabilir. Ancak katılımcıların özerk Türk bölgelerine ilişkin bilgilerinin genel olarak eksik ve yanlış olduğu söylenebilir. Örneğin bazı katılımcılar tarafından Bulgaristan, Yunanistan, Kazakistan ve Tacikistan özerk Türk bölgesi olarak belirtilmiştir. Gadimov (2008) tarafından yapılan araştırmada, Türk basınında da Türk devletlerine ilişkin yazı ve haberlerin yeterince yer aldığı, ancak bağımsız olmayan topluluklarla ilgili yazı ve haberlerin ise hiç yer almadığı tespit edilmiştir. Bu tespit, bu araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir.

“Küreselleşmenin getirdiği yeni eylemler yüzyıllar boyunca tarihi zorunlulukların etkisiyle parçalanmış, birbirinden ayrı bırakılmış Türk Dünyası ülkeleri için kaçırılmış fırsatların gündeme getirilmesi için yepyeni olanaklar doğurmuştur. Küreselleşmenin önemli bir yönü de, bölgeselleşmedir. Türk Dünyası’nın bölgeselleşmeyi çağdaş anlayışlar gereğince yeni hedeflerde yükseltmek için büyük olanaklar yaratmıştır” (Veliyev, 2009: 104). Ancak bunu gerçekleştirmek için Türk toplulukların birbirlerinin tanımaları gerekmektedir. Bunu sağlamak için ise en başta eğitimden yararlanılabilir. Diğer bir yöntemde diğer toplum ve ülkeleri yakından tanıma fırsatları yaratılmasıdır. Bunun güzel örneklerinden biri Türk Dünyası’ndan öğrencilerin Türkiye’de eğitim almalarıdır. Çünkü eğitim için gelen bu öğrencilerin zamanla doğru orantılı olarak Türkiye’ye ilişkin tutumlarında değişiklik gözlemlenmektedir. Örneğin Diktaş (2008) tarafından Türkiye’de öğrenim gören öğrencilerin kalma sürelerinin Türkiye’ye ve Türk halkına ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bütün Türklerin Turan ya da Pan-Türkizm akımı içinde birleştirme fikri Osmanlı’nın son dönemlerinden itibaren gündemde olmuştur (Landau, 1995). Sovyetler Birliği’nin dağılması ile Türkler arasında bir birlik kurulması ve aralarındaki ilişkinin daha sıklaştırılması yönünde büyük hayaller kurulmasını sağlamıştır. Bu araştırmada da sınıf öğretmeni adaylarınca Türk Dünyası’nın en önemli sorunu olarak Türk devletleri ve toplulukları arasında bir birliğin olmaması görülmektedir. Türkiye’nin yönünü daha çok batıya çevirmiş olması, Türk Dünyası’na ilişkin gerçekçi ve sağlam politika oluşturması önünde engel oluşturduğu düşünülmektedir. Öbür taraftan Sovyetler Birliği’nin dağılması ile ortaya çıkan devletlerin ise hâlâ Rusya’nın etkisi altında olması da Türk devletlerinin sağlam bir çatı altında bir araya gelmeleri önünde önemli bir engel olarak varlığını sürdürmektedir.

Günümüzde Türk milletinin yarısına yakın kesimi birçok ülkede yaşamaktadır (Özey, 2002). Öte yandan bağımsızlığını kazanmış olan Türk devletlerinin ise hâlâ çok önemli sorunları olduğu görülmektedir. Ancak bu sorunların çözümünde Türkiye’ye yeterince aktif rol alamamıştır (Gömeç, 2007). Çünkü Türkiye gündeminde son yıllarda hep Avrupa Birliği olmuştur (Somuncuoğlu, 2002; İlhan, 2003). Bu nedenle de yeni kurulan Türk devletleri, başta Rusya ve ABD olmak üzere pek çok küresel gücün etkisi altında kalmıştır. Veliyev’e (2009: 106) göre de: “Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla kurulan Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlık yılları ciddi sosyo-ekonomik sorunlarla doludur. Onları kendi etki alanlarında tutmak isteyen emperyalist güçler, bu ülkelerin bağımsız bir şekilde gelişmelerini önlemek için askeri, siyasal ve ekonomik faktörleri ve etnik çatışmaları kullanmaya çalışmaktadırlar”.

Türk Dünyası’nın geleceğine ilişkin sınıf öğretmeni adaylarının birçoğunun karamsar düşündükleri görülmektedir. Bu durumun başlıca nedenleri olarak, Türklerin birlik içinde olmamaları ve diğer güçlü ülkelerin çıkarları gereği Türklerin yükselmesini engellemeleri

görülmektedir. Ancak bazı katılımcılar, Türk Dünyası'nın dünyada sayılı bir güç olabileceğini bunun için ise Türk devletlerinin bir araya gelerek AB gibi bir birlik oluşturmaları gerektiğini ve bazı katılımcılar da özellikle iletişimin artırılmasına yönelik olarak alfabe birliğini sağlamanın gerektiğini vurgulamışlardır. Ulusoy (2009) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada da öğrenciler bu araştırmada ortaya çıkan duruma benzer görüşler ifade etmişlerdir. Özey'e (2009) göre tarihte Türk Birliği zaman zaman sağlanmış ve bu durumdan Türk Dünyası kazançlı çıkmıştır. Günümüzde de Türk Dünyası'nda birliği sağlamak, ancak iyi organize edilmiş çeşitli ortak kurum ve kuruluşlarla mümkün olabilecektir. Bu durumun, sınıf öğretmeni adaylarının düşüncelerini de etkilediği söylenebilir.

Bu araştırma sonunda genel olarak araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Türk Dünyası'nı yeterince tanımadıkları, bunun nedeni olarak da bu konuya ilişkin lisans eğitimleri sırasında aldıkları eğitimin yetersiz olduğu söylenebilir. Bu nedenle Türk Dünyası'nı tanıtmaya yönelik ders veya konularla sınıf öğretmeni adaylarına yeterli eğitim verilmesi önerilmektedir. Ayrıca, görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin bu konudaki algı ve bilgi düzeyleri üzerine de benzer araştırmalar yapılması ve tespit edilecek eksiklikleri gidermeye yönelik Bakanlık tarafından sınıf öğretmenlerine hizmet içi eğitim düzenlenmesi önerilmiştir.

KAYNAKLAR

- Alım, M. (2009). "Coğrafya Eğitimi Öğrencilerinin Türk Dünyası Algıları (Atatürk Üniversitesi Örneği)". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6(2). 574-586.
- Aktaş, Ö. (2013). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Türk Kimliği, Dost ve Düşman Ülke Algıları. *EKEV Akademi Dergisi*. 17(57), 183-208.
- Diktaş, G. (2008). Sakarya Üniversitesi'nde Öğrenim Gören Türk Dünyası ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrencilerdeki Türk İmajı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. YÖK: 220601.
- Gadimov, C. (2008). Yazılı Basında Türk Dünyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. YÖK: 261835.
- Gömeç, S. (2007). "Türkiye-Türk Cumhuriyeti İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 1(1). 114-131.
- Güler, A., AKGÜL, S. VE ŞİMŞEK, A. (2007). *Türklük Bilgisi*. TÜRKAR Türk Metal Sendikası Araştırma Bürosu. Ankara.
- İlhan, S. (2003). *Avrupa Birliğine Neden Hayır (Jeopolitik Yaklaşım)*. (3. Baskı). Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul.
- Landau, J. M. (1995). *Pan-Turkism from Irredentism to Cooperation*. (2th. Ed.). Indiana University Press, Bloomington.
- Memiş, E. ve Köstüklü, N. (2005). *Yeni ve Yakın Çağda Türk Dünyası*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Özav, L. (2001). "Eğitim Fakültelerindeki Yeniden Yapılanmanın Coğrafya Eğitimine Etkileri". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 59-69.
- Özey, R. (2009). *Türk Dünyası Coğrafyası Ülkeler, İnsanlar ve Sorunlar*. (6. Baskı). Aktif Yayınları, İstanbul.
- Özey, R. (2002). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Aktif Yayınları, İstanbul.

- Polat, H. (2008). 1950'den Günümüze Lise Türk Dili ve Edebiyatı Müfredatlarında Türk Dünyası Edebiyatına Verilen Yerin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. YÖK: 239026.
- Somuncuoğlu, S. (2002). *Avrupa Birliği: Bitmeyen Yol*. Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul.
- Şahin, C. (2001). *Ülkeler Coğrafyası*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Tunçer, H. (2002). "Türk Öğrencilerin Zihin Haritalarında İslam Ülkeleri". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12(2), 83-103.
- Uçar, F. (2007). *Dış Türkler*. (2. Baskı). Fark Yayınları, Ankara.
- Ulusoy, K. (2009). "İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Türk Dünyası ve Türk Cumhuriyetlerine Yönelik Tutum ve Düşünceleri". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. (26), 357-378.
- Veliyev, D. (2009). "Kürselleşme Sürecinde Türk Dünyası". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (19), 103-110.